

Vladan Đorđević

TRI PARADOKSA

APSTRAKT: Mada na prvi pogled izgleda da tri paradoksa kojima ću se ovde baviti nemaju ništa bitno zajedničko, smatram da sva tri sadrže skrivenu dvosmislenost iste vrste, i na osnovu toga nudim rešenje. Prvi je poznat u literaturi kao 'direktni argument', drugi je jedan od standardnih argumentata za fatalizam, a treći je Mekgijev kontraprimer za modus ponens.

KLJUČNE REČI: sc.

Mada na prvi pogled izgleda da tri paradoksa kojima ću se ovde baviti nemaju ništa bitno zajedničko, smatram da sva tri sadrže skrivenu dvosmislenost iste vrste. Prvi možemo nazvati 'neposredni argument'. To je argument koji se smatra jednim od najubedljivijih u korist teze da je indikativni kondicional običnog jezika isto što i materijalna implikacija. Kako tu tezu većina teoretičara odbacuje, za njih neposredni argument predstavlja paradoks jer mu svi priznaju ubedljivost. Drugi paradoks je jedan od starih argumenata u prilog fatalizmu. Argument nas vodi zaključku da je beskorisno preduzimati mere predostrožnosti protiv neke opasnosti, jer desiće se šta će se desiti bez obzira šta mi radili. Predostrožnost je ili nepotrebna ili neefikasna. Ipak, malo filozofa veruje u fatalizam. Treći paradoks je argument koji ima formu modus ponensa, ali je njegove premise lako prihvatiti, dok zaključak deluje neprihvatljivo. Radi se dakle o protivprimeru za modus ponens, osnovnom pravilu zaključivanja u logici. Na narednim stranicama analiziraću ove argumente istim redom kojim sam ih pomenuo, i kroz tu analizu ukazaću na dvosmislenost koja, po mom mišljenju, pravi problem u sva tri slučaja, i predložiti rešenje za sve njih.

Uzmimo naziv 'Potkovića' da bismo kraće referirali na teoriju po kojoj istinitosni uslovi indikativnih kondicionala jesu isti oni istinitosni uslovi kojima je definisana materijalna implikacija. Neposredni argument, koji navodno ide u prilog Potkovići, kaže:

NA Iz $A \vee B$ sledi $\neg A \rightarrow B$

Stalnaker, koji je ovom argumentu dao ime, objašnjava njegov značaj¹:

“To je uradio batler ili baštovan. Dakle, ako nije batler, onda je baštovan”. Ovo zaključivanje – nazovimo ga *neposrednim argumentom* – može izgledati dosadno, ali sigurno deluje prihvatljivo. Ipak, ako to jeste validno zaključivanje, onda indikativni kondicional mora biti logički ekvivalentan istinitosno-funkcionalnoj materijalnoj implikaciji ... [jer] je argument u suprotnom smeru – od indikativnog kondicionala ka materijalnoj implikaciji – validan i to nije sporno ... A ovaj zaključak [tj. Potkovića] ima posledice poznate po svojoj paradoksalnosti ... [i] njih mora da objasni svako ko želi da brani tezu da je neposredni argument validan. Sa druge strane, svako ko poriče validnost tom argumentu mora da objasni kako jedan nevalidan argument može da izgleda tako prihvatljivo kao što je to slučaj sa ovim ... Postoje dakle dve strategije koje se mogu primeniti da bi se na ovu zagonetku odgovorilo: braniti [Potkoviću] i razjasniti paradokse materijalne implikacije, ili odbaciti [Potkoviću] i razjasniti intuitivnu prihvatljivost neposrednog argumenta.

‘Paradoksi’ materijalne implikacije koje Stalnaker ima na umu su, između ostalih, ovi:

$A \supset (B \supset A)$ (*verum ex quodlibet*)

$\neg A \supset (A \supset B)$ (*ex falso quodlibet*)

$(A \supset B) \vee (B \supset A)$

Prvi kaže da istinit iskaz ‘sledi’ iz bilo kog iskaza, to jest impliciran je u smislu materijalne implikacije bilo kojim iskazom. Drugi kaže da iz neistinitog iskaza sledi (u istom smislu) bilo koji iskaz. Treći kaže da kada uzmemo bilo koja dva iskaza, ma kako oni nama izgledali irelevantni jedan za drugog, jedan od njih mora da sledi iz onog drugog. Naravno, nikakvog problema ovde nema za samu materijalnu implikaciju, i zbog toga paradokse stavljam pod navodnike. Materijalna implikacija je ono što nam istinitosne tablice kažu, i u tome se iscrpljuje sve što se o identitetu ili značenju ovog veznika može reći. Iz istinitosnih tablica sledi da su gornje tri formule tautologije. ‘Paradoksi’ nastaju kada materijalnu implikaciju primenjujemo na običan jezik kako Potkovića tvrdi da bi trebalo. Tada gornje tri formule treba da budu trivijalno istinite i za indikativne kondicionale običnog jezika. To je, međutim, vrlo čudna tvrdnja, i potrebno je dosta posla da bi se objasnilo kako nešto tako čudno ipak jeste istinito. To je posao koji treba da odradi

1 Stalnaker 1975, p. 63.

pragmatika. Formalna semantika koju predlaže Potkovića je vrlo jednostavna, i zato veći teret ostavlja pragmatici².

Analizu neposrednog argumenta počeu analizom reči 'sledi' iz NA. Šta ona znači? Sledeći praksu uobičajenu u literaturi, NA možemo predstaviti ovako:

$$(1) \quad \frac{A \vee B}{\neg A \rightarrow B}$$

Onda moje pitanje postaje ekvivalentno pitanju 'Šta znači linija u (1)?' Linija koja razdvaja premise od zaključka se u literaturi neformalno koristi da označi različite stvari, i u skladu sa tim različitim upotrebama (1) se može shvatiti u jednom od četiri smisla obeleženih sa 2-5:

$$(2) \quad \frac{\delta A \vee B}{\delta \neg A \rightarrow B}$$

$$(3) \quad \frac{\delta A \vee B}{\delta \neg A \rightarrow B}$$

$$(4) \quad \{A \vee B\} \delta \neg A \rightarrow B$$

$$(5) \quad \{A \vee B\} \delta \neg A \rightarrow B$$

Ipak, postoji bitna razlika između argumenata 2-5, i zato forma (1) nije dovoljno precizna ukoliko se tačan smisao linije ne precizira. (2) znači da je kondicional teorema ako je disjunkcija teorema. (3) znači da je kondicional validan ako je disjunkcija validna. Tako se (2) odnosi na sintaktičke, a (3) na semantičke pojmove. (4) kaže da se strelica može izvesti iz disjunkcije korišćenjem pravila zaključivanja našeg pretpostavljenog logičkog sistema, a (5) kaže da je kondicional istinit za svaki model koji čini disjunkciju istinitom. Drugim rečima, kondicional je sintaktička posledica disjunkcije po (4) i semantička posledica po (5). Reći ćemo da su disjunkcije u (2) i (3) *pretpostavke*, a disjunkcije u (4) i (5) *premise*; Argumente (2)

2 Grajs se zalagao za siromašnu semantiku i bogatu pragmatiku kondicionala običnog jezika, tvrdeći da istinitosni uslovi za kondicionale jesu isti oni kojima je definisana materijalna implikacija, a da tzv. paradoksi materijalne implikacije mogu biti objašnjeni njegovim konverzijskim pravilima. Cf. Grice 1967a i posebno 1967b. Broj Grajsovih pristalica je jako opao. Iz drugačijih razloga, indikativne kondicionale i materijalnu implikaciju poistovećuju i Džekson i Luis. Cf. Jackson 1979,1981,1987; Lewis 1986b, pp. 152-6. Za suprotno mišljenje vidi Stalnaker 1975, Bennett 2003 poglavlja 2 i 3.

i (3) zvaćemo *argumentima iz pretpostavki*, a (4) i (5) *argumentima iz premisa*. (6) kaže da je A teorema ili aksioma, tj. da se može izvesti iz praznog skupa pretpostavki ili premisa, a (7) kaže da je A istinito za svaku moguću interpretaciju.

(6) đ A

(7) ö A

Pitanje je bilo kako treba shvatiti (1). Pokušajmo da dođemo do odgovora ovim putem: koji bi smisao (1) trebalo da ima da bi se moglo iskoristiti kao argument u prilog Potkovice? Drugim rečima, da li se NA može iskoristiti u prilog Potkovice ako ga shvatimo kao argument iz premisa, ili ako ga shvatimo kao argument iz pretpostavki, ili u oba smisla, ili ni u jednom?

Uočimo najpre da (8), argument u suprotnom smeru od NA:

$$(8) \quad \frac{\neg A \rightarrow B}{A \vee B}$$

nije sporan, u kome god od pobrojanih smislova ga shvatili. Prema tome, kako god shvatimo NA, sled će važiti u oba smera.

Pretpostavimo da je NA argument iz pretpostavki. Pretpostavke imaju status teorema ili validnih formula. Koristeći modalne pojmove, možemo reći da pretpostavke imaju status nužnosti. Ukoliko je disjunkcija iz (1) nužna, mislim da se argumentu ne može poreći validnost, tj. da je i kondicional nužan; ako je disjunkcija nužna, onda nužno ako jedan disjunkt nije tačan, drugi jeste. Potkovicica kaže da je značenje kondicionala isto kao i značenje materijalne implikacije, ili barem da su im isti istinitosni uslovi. Može li se ta tvrdnja izraziti pomoću argumenata iz premisa? Drugim rečima, da li se Potkovicica može izraziti konjunkcijom argumenata (2) i (8)? Ili (3) i (8)?

Smatram da ne može. Značenje konjunkcije (2) i (8), ili (3) i (8), je da je kondicional nužan ako je nužna disjunkcija, i da je disjunkcija nužna ako je nužan i kondicional. A to je različito od Potkovice, tj. različito od tvrdnje da \rightarrow i \supset imaju isto značenje ili iste istinitosne uslove. U opštem slučaju, iz (9) i (10) ne možemo zaključiti da A i B imaju iste istinitosne uslove ni isto značenje, tj. ne možemo zaključiti (11):

$$(9) \quad \frac{\text{đ A}}{\text{đ B}}$$

$$(10) \quad \frac{\text{đ B}}{\text{đ A}}$$

$$(11) \quad \delta A \equiv B$$

Setimo se samo jednog poznatog primera: pravilo necesitacije

$$(12) \quad \frac{\delta A}{\delta \Box A}$$

važi u normalnim sistemima modalne logike, i obrnuto:

$$(13) \quad \frac{\delta \Box A}{\delta A}$$

važi u mnogim modalnim sistemima, ali iz (12) i (13) ne možemo da zaključimo

$$\delta A \equiv \Box A,$$

tj. iz (12) i (13) ne sledi da su istina i nužnost iste modalnosti. Isto tako, iz (2) i (8), ili (3) i (8), ne možemo zaključiti

$$\text{Pot} \quad \delta (A \vee B) \equiv (\neg A \rightarrow B) \text{ ili} \\ \delta (A \vee B) \equiv (\neg A \rightarrow B)$$

Ako je Pot ispravan način da se formalno izrazi Potkovicu, a ja ne vidim kako bi drugačije to moglo, onda možemo zaključiti da NA, ako se shvati kao argument iz pretpostavki, nije dovoljan da podrži Potkovicu.

Potkovicu, dakle, ne sledi iz NA kao argumenta iz pretpostavke. Pogledajmo da li sledi iz NA shvaćenog kao argumenta iz premisa. S obzirom da *teorema dedukcije* važi za '⊃' (ne za '→'), iz (4) i (5) možemo zaključiti, redom

$$(15) \quad \delta (A \vee B) \supset (\neg A \rightarrow B)$$

$$(16) \quad \delta (A \vee B) \supset (\neg A \rightarrow B)$$

Pošto su implikacije u suprotnom smeru trivijalne:

$$(17) \quad \delta (\neg A \rightarrow B) \supset (A \vee B)$$

$$(18) \quad \delta (\neg A \rightarrow B) \supset (A \vee B),$$

možemo zaključiti da Pot sledi iz (4) ili (5).

Da li to znači da NA, shvaćen kao argument iz premisa, podržava Potkovicu? Smatram da ne. Evo šta je razlog. Pogledajmo još jednom šta je značenje jednog od gornjih smislova NA kao argumenta iz premisa, recimo (5). (5) kaže da je → istinito kad god je ∨ istinito. (5), zajedno sa zaključivanjima koje smo ocenili

trivijalnim (18 i teorema dedukcije za '⊃'), ekvivalentno je sa Pot. Zbog tih trivijalnosti, tvrditi (5) ili tvrditi Pot svodi se na isto. Prema tome, koristiti (5) kao argument za Pot je *cirkularno*.

Isti je slučaj sa korišćenjem iskaza (4) kao argumenta za Potkovicu. Pot je tvrdnja koja se sastoji od trivijalnosti (17 i teoreme dedukcije za '⊃') plus (4). (4) kaže da se iz $\neg A \supset B$, pomoću pravila zaključivanja našeg pretpostavljenog logičkog sistema, može izvesti $\neg A \rightarrow B$. Ali dozvoljavaju li pravila zaključivanja našeg pretpostavljenog sistema to izvođenje? To nije trivijalno pitanje, i svodi se na to da li je ' \rightarrow ' u tom pretpostavljenom sistemu isto što i '⊃'. Dakle, da li (4) važi u našem pretpostavljenom sistemu zavisi od toga da li je ' \rightarrow ' u tom sistemu isto što i '⊃', dakle (4) važi ako važi i Potkovicica. Ponovo, dakle, koristiti (4) kao argument za Potkovicu je cirkularno.

U čemu se, dakle, sastoji zagonetka oko neposrednog argumenta? Smatram da je problem u tome što mešamo pretpostavke i premise. NA, shvaćen kao argument iz pretpostavki, *jeste* trivijalno validan, ali kao takav nije dovoljan da podrži Potkovicu. NA, shvaćen kao argument iz premisa, *jeste* dovoljan da podrži Potkovicu, ali *nije* trivijalno validan. Da li je validan ili nije, zavisi od toga da li prihvatamo Potkovicu ili ne, jer potkovicica nije ništa drugo do NA shvaćen u smislu (4) ili (5). Tako NA ne možemo koristiti da bismo branili Potkovicu, jer bi se to svelo na odbranu Potkovicice Potkovicom.

U opštem slučaju, razliku između pojmova premisa i pretpostavki, njihovo značenje i odnos možemo objasniti na sledeći način. Kao kontrast, kao nešto što ni premise ni pretpostavke nisu, uvešćemo i treći pojam, pojam antecedensa. Drugačije rečeno, uvođenjem trećeg pojma podsećamo na potrebu razlikovanja argumenata i kondicionala, što je razlika napravljena još u stoičkoj logici. Pretpostavke su premise koje imaju poseban modalni status. Dokle god neki iskaz važi kao pretpostavka, bilo implicitno ili eksplicitno, njegovu negaciju ne uzimamo u obzir kao mogućnost (fon Fintelovom terminologijom rečeno, negacija tog iskaza ne postoji u 'modalnom horizontu'³). Pretpostavke stoga imaju status nužnosti. Premise (koje nisu pretpostavke) ne moraju biti nužne, čak ni istinite. Njihov modalni status nas ne interesuje. Argumenti iz premisa kao (4) ili (5) kažu da je iskaz sa leve strane dovoljan uslov za iskaz sa desne strane *bez obzira na kontekst*. Kondicionali su komplikovaniji od argumenata, pa je i pojam antecedensa komplikovaniji od pojma premisa, utoliko što istinitost kondicionala zavisi od konteksta, a validnost argumenta nije osteljiva na kontekst. Kondicionalom se tvrdi da je antecedens je *u datom kontekstu* dovoljan uslov za konsekvens.

Ako su ove definicije dobre, onda možemo i da objasnimo zašto je lako napraviti grešku sa neposrednim argumentom na koju sam gore ukazao. Lako ju je napraviti zato što je u običnom jeziku lako pomešati pretpostavke i premise.

3 Cf. von Fintel p.127f.

Intuitivna snaga neposrednog argumenta je snaga argumenta iz pretpostavke, ali za podršku Potkovic, kao što smo videli, potreban je argument iz premise. Pogledajmo sada kako ova distinkcija radi na ostalim primerima.

Preuzeću od Dameta⁴ primer koji on naziva standardnim argumentom za fatalizam. Takav argument je, kaže Damet, bio veoma popularan u Londonu tokom bombardovanja. Dok bi većina ljudi na zvuk sirena tražila sklonište, fatalist bi tvrdio: "Ili će te bomba ubiti ili neće. Ako hoće, onda će svaka predostrožnost koju preduzimaš biti neefikasna. Ako neće, svaka predostrožnost je nepotrebna. Prema tome, nema svrhe preduzimati mere predostrožnosti."⁵ Stalnaker predlaže ovakvu formalizaciju Dametovog argumenta.⁶

1.	Ubijen \vee \neg Ubijen	
2.	<table style="border-left: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black; padding-left: 10px;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">Ubijen</td> </tr> </table>	Ubijen
Ubijen		
3.	Predostrožnost \rightarrow Ubijen	
4.	Neefikasna	
5.	<table style="border-left: 1px solid black; border-bottom: 1px solid black; padding-left: 10px;"> <tr> <td style="padding-right: 10px;">\negUbijen</td> </tr> </table>	\neg Ubijen
\neg Ubijen		
6.	\neg Predostrožnost \rightarrow \neg Ubijen	
7.	Nepotrebna	
8.	Neefikasna \vee Nepotrebna	

Ako sledimo Stalnakerovu formalizaciju u sistemu prirodne dedukcije, onda imamo slučaj argumenta iz premise. Na osnovu forme argumenta vidimo da je validan. Početna premise je trivijalno istinita jer je to slučaj zakona isključenja trećeg. To znači da zaključak važi bezuslovno, naravno, ako su svi međukoraci u redu. Koraci 4 i 7 nisu očigledni, ali oni sigurno nisu problematični. Usvojimo za svrhu ovog teksta definicije:

Def Neefikasna (Čak i)ako Predostrožnost, Ubijen

Def Nepotrebna (Čak i)ako ne-Predostrožnost, ne-Ubijen

Po Stalnakerovoj interpretaciji kondicionali u koracima 3 i 6 nisu obični indikativni kondicionali oblika ako-onda, već oblika čak-i-ako-onda. U literaturi se vodi rasprava o tome da li ako-kondicionali i čak-i-ako-kondicionali imaju isto značenje ili istinitosne uslove. Stalnaker je u grupi koja smatra da imaju. Ja sam u drugoj grupi, ali ne želim koristiti razliku ove dve vrste kondicionala kao argument za svoju

4 Dummett 1964. p. 345.

5 Ibid.

6 Stalnaker op. cit. p. 74.

poentu. Poentu ću braniti na drugi način, a ako se ispostavi da ove dve vrste kondicionala treba razlikovati, to će biti samo još jedan *a fortiori* argument meni u prilog. Dakle, dopustimo da se 3 i 6 mogu predstaviti običnom strelicom za indikativne kondicionale, i da se to može primeniti i u gornjim definicijama:

Def Neefikasna	đ Neefikasna \equiv (Predostrožnost \rightarrow Ubijen)
Def Nepotrebna	đ Nepotrebna \equiv (\neg Predostrožnost \rightarrow \neg Ubijen)

Ako usvojimo ove definicije, onda su koraci 4 i 7 trivijalni.

Pogledajmo Stalnakerov komentar:

Smatram da glavni problem sa ovim argumentom nije u tome da se kaže šta ne valja sa njim, već da se objasni privid njegove snage. To jest, nije dovoljno reći da je korak x nevalidan i ostati na tome, čak iako je ta tvrdnja tačna. Mora se objasniti zašto bi iko smatrao da on jeste validan. Po tom kriterijumu, Dametova analiza argumenta ne rešava problem, iako je, smatram, ono što kaže otprilike tačno. Damet dokazuje da bilo koji smisao kondicionala koji čini validnim zaključivanje sa 2 na 3 (i sa 5 na 6) mora biti isuviše slab da bi činio validnim zaključivanje sa 3 na 4 (i sa 5 na 6). Dakle, kako god da je kondicional analiziran, argument kao celina ne može biti validan. Dametova argumentacija za ovaj zaključak je ubedljiva, ali to bi bilo puno rešenje problema samo da ga je on dopunio time što bi pokazao da *postoje* u našem jeziku različiti smislovi kondicionala koji čine validnim svaki od ovih koraka. Ali ne verujem da on to može uraditi, jer ne mislim da se snaga argumenta zasniva na dvosmislenosti dva smisla kondicionala.⁷

Stalnakerov zahtev sa početka citata se može ispuniti i ako nastavimo Dametovim tragom. Ali nema potrebe tragati za dve vrste kondicionala. Dvosmislenost je po mom mišljenju drugačije prirode, i odnosi se na mešanje premisa i pretpostavki. Intuitivna snaga argumenta zasniva se na tome što iskaz 2 u argumentu shvatamo kao pretpostavku, i uopšte ne uzimamo u obzir mogućnost da ja ne budem ubijen. Pretpostavka da ću biti ubijen ima snagu da potisne suprotno kao nemoguće. Premisa da ću biti ubijen tu snagu nema. Iz 2 kao pretpostavke možemo zaključiti 3, tj. da ću biti ubijen čak iako pokušam da to izbegnem. Ali da li iz 2 kao premise možemo zaključiti 3, to nije trivijalno pitanje, i intuitivna snaga ovog argumenta za fatalizam sigurno ne počiva na zaključivanju iz premisa.

Primetimo da po Potkoviću zaključivanje sa 2 na 3 i sa 5 na 6 nije sporno. Ali ni ceo argument za fatalizam nije sporan. Ako sve zapišemo materijalnom implikaci-

⁷ Op.cit. p. 75.

jom, sva zaključivanja će biti ispravna. Ali onda argument neće imati nikakav filozofski značaj.

Zaključak bi bio trivijalan i ne bi imao nikakvu metafizičku težinu. Pogledajmo, na primer, definiciju iskaza Nepotrebna. Značenje tog iskaza bi se svelo na istinitosno-funkcionalnu disjunkciju da smo preduzeli mere predostrožnosti ili nismo bili ubijeni. Time teško da smo obuhvatili ono što zaista pod tim pojmom shvatamo. Ceo zaključak – Neefikasna \vee Nepotrebna – svodi se na disjunkciju dva zakona isključenja trećeg: \neg Predostrožnost \vee Ubijen \vee Predostrožnost \vee \neg Ubijen. Materijalna implikacija i klasični iskazni račun, dakle, ne registruju ništa zanimljivo u argumentu za fatalizam. Isti će biti slučaj sa sledećim primerom – Mekgijevim kontraprimerom za modus ponens. Predstavljen u klasičnom računu, Mekgijev primer ne predstavlja nikakav problem. Ipak, mi jasno vidimo da problema ima. Zato ću u ovom tekstu jednostavno podrazumevati da Potkovića nije ispravna teorija.

Mekgijev primer:

Ispitavanja javnog mnjenja neposredno pred izbore 1980e pokazala su da je republikanac Ronald Regan ubedljivo ispred demokrate Džimija Kartera, i da je drugi republikanac koji učestvuje u trci, Džon Anderson, daleko na trećem mestu. Oni koji su upoznati sa rezultatima ispitivanja verovali su, sa dobrim razlogom:

- M1 Ako republikanac dobije izbore, onda ako to ne bude Regan, biće Anderson.
- M2 Republikanac će dobiti izbore

Ali oni nisu imali razloga da veruju:

- Mc Ako neće pobediti Regan, pobiće Anderson.⁸

Ili formalno:

- M1 Republikanac \rightarrow (\neg Regan \rightarrow Anderson)
- M2 Republikanac
- Mc \neg Regan \rightarrow Anderson

⁸ McGee 1985, p 462. Oznake za premise i zaključak sa leve strane su dodate.

Literatura

- Bennett, Jonathan, 2003. *A philosophical guide to conditionals*, Oxford University Press
- Dummett, Michael, 1964. "Bringing About the Past", *The Philosophical Review* Vol. 73, No. 3, pp. 338-359
- Dorđević, Vladan, 2009. "Mekgijev protivprimer za modus ponens", *Filozofski godišnjak* broj 22
- von Fintel, Kai, 2001. "Counterfactuals in a dynamic context" in M. Kenstowicz (ed.) *Ken Hale: A life in language* MIT Press pp.123-152
- Grice, H. P., 1967a. "Logic and Conversation" u Grice 1989 pp. 22-40
1967b. "Indicative conditionals" u Grice 1989 pp. 58-87
1989. *Studies in the Way of Words*, Cambridge MA: Harvard University Press.
- Jackson, Frank, 1979. "On Assertion and Indicative Conditionals". *Philosophical Review*, 88, pp. 565-89.
1981. "Conditionals and Possibilia". *Proceedings of the Aristotelian Society*, 81, pp. 125-37.
1987. *Conditionals*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lewis, David, 1986a. *Philosophical Papers* Volume 2. Oxford: Oxford University Press.
1986b. "Postscript to 'Probabilities of Conditionals and Conditional Probabilities'", u Lewis 1986a, pp. 151-6
- McGee, Vann, 1985. "A counterexample to modus ponens" *The Journal of Philosophy* Vol. 82, No 9, 1985, pp. 462-71.
- Stalnaker, Robert, 1975. "Indicative Conditionals", *Philosophia*, 5, pp. 269-86, preštampano u Stalnaker 1999 pp.63-77. Brojevi stranica navođeni u tekstu odnose se na Stalnaker 1999.
1999. *Context and Content*, Oxford University Press

Vladan Djordjević

Three Paradoxes

(Summary)

Although it may seem that the three paradoxes I deal with in this paper have nothing in common, I believe that they all involve an equivocation of the same kind. The first is known as the ‘direct argument’, the second is one of the standard arguments for fatalism, and the third is McGee’s counterexample to modus ponens.

KEY WORDS: d.